

Иван Вазов

В мрака

На младия държавен инженер Керов още звучаха в ушите сладките звънливи речи на прелестната му годеница, когато влизаше в тунелчето, пробито в един ронлив рът над Искъра, край който се прокараваше железницата.

Току преди четвъртина час Керов беше се разделил от своята Adèle, в близката барака, дето тя живееше заедно с майка си и баща си, чиновник на строителната компания, и в която бяха се запознали и харесали с угледния, вакъл инженерин.

Adèle, девойка руса, тънкоснага, в разцвета на хубостта, беше го изпратила с весели благопожелания, махайки с кърпа и викайки му засмяна:

– До виждане! Па се връщай по-скоро из ада!

И тя сочеше към посоката, дето беше дупката.

– Образът на един ангел ще осветлява пътя ми и ще ме пази там – твоят! – отговори влюбеният младеж, като ѝ правеше въздушни целувки, преди да се затули зад скалата.

Той беше произнесъл на шега тия думи. Но сега, в полумрака, който изведнъж го обфана при влизането в пещерата, нейният сияещ от младост и живот образ сякаш действително му се изпречваше в глъбината и усмихнат и призрачен се отдалечаваше навътре.

Той се усмихна. „Наистина тя сама е тука – помисли си той, – аз я видя същата, но аз я видя не в дълбочината на това подземие, а в дълбочината на душата си, дето живее и царува като богиня.“ После тя изчезна.

* * *

Керов, по длъжност, правеше преглед на това сондажно тунелче, прорито от компанията за опитване почвената здравина на рида, под който трябваше да мине железничен тунел.

Той полека и опипом вървеше напред из тесния пробой, чиито мрачни, мокри стени можеше да засегне с ръце. Сводът висеше две педи над главата му, носейки отгоре товара на цяла планина. По нейде се снишаваше дотолкова, щото Керов с приведена глава минаваше. Ставаше студено там. Влажността, острият земен дъх, който го удряше в носа, задухата там правеха тежко поимането му. И полумракът, бледна останка от дневната виделина, ставаше по-гъст. Но заедно с това и окото му привикваше на мрачината: Керов внимателно изглеждаше стените, свода, опитваше ги с ръце и с чекията си. На времена поглеждаше назад. Дупката на входа, останала далеко, светеше ярко, малка, колкото конско

петало. Тя пушаше в пробоя един бял сноп зари, които достигаха издъхващи дотука, заливайки стените с един съмнителен, мъртъв сумрак.

Инженерът се извърна пак към другия край на тунелчето. То му се видя сега съвсем тъмно поради внезапното прескачане на погледа му от светлината на входа към мрачината. Той се спря потиснат, задушен от тая теснота и мрак. Един глух шум, произведен от паднала някъде пръст от свода, стигна до слуха му и той трепна. Неволно безпокойство го обзе при мисълта за опасностите, които се крият за минавача из подобни подземия, дето никакви подпорки не го обезпечават от случайното срутване на земята. И дойдоха му в ума толкова страшни примери за нещастия в рудници и подземни прокопи, за които бе чел и слушал. Живо се изобрази пред него една такава картина на затрупани и останали живи под земята хора, четена в романа на Зола *Жерминал*... Той пак видя в пространството или в мислите си миловидния образ на Adèle, който го зове да се върне по-скоро към светлината на деня, дето беше животът, благоухаеха цветята и любовта... „Връщай се по-скоро из ада!“ – прозвуча пак един таен, отдалечен глас, но така ясно, щото Керову се стори, че иде от лявата му страна, тъкмо от стената, зад безмерната планинска дебелина, на която бе останало в таен копнеж любимото същество.

– Имам халюцинация... – каза си той. – Но онова, което е вярно, то е, че тя наистина мисли за мене, както и аз мисля за нея сега... Теорията за магнитния флюид между две сродни същества, отдалечени едно от друго...

Но чорт го зел, аз промръзнах. Дъното на тунела трябва да е блиско. Сбърках, че не земах работник с кандило.

И продължи да върви, като се пулеше, за да може да види колко-годе ясно, следвайки да опитва с ръце мрачните стени, състоящи от дребен ронлив каменяк и пръст. Беше му грозà вече в тоя зандан. Но той считаше свой дълг да изследва до дъното, па на връщане, при помощта на входовата виделина, да провери впечатленията си. Па като да прогони зловещината на това място, да се ободри, той намери Аделиното цвете, втъкнато в сетрето му от ръката на момата при тръгването му.

Изведнаж десният му крак не намери земя под себе си и Керов погъна в някаква бездна.

После се вдвори гробна тишина в тунела.

* * *

Колко време, колко часа беше пролежал в несвят в дъното на пропастта, Керов не знаеше, когато се окопоти от действието на студа и от

усещането остри боледи в главата и левия крак. Ден ли беше, нощ ли – той не знаеше, както не помнеше как е попаднал тук. В съзнанието му беше хаос, от миналото нищо не оставаше в паметта му, за настоящето нямаше ясно понятие. Той чувствуваше едно нещо, силно, положително, вярно: че е жив! Той се мъчеше да си припомни как е паднал тука. Най-напред помисли, че е фърлен от разбойници в тая дупка, но при какви обстоятелства е паднал в ръцете им – не знаеше. Чувството, че е жив, му придаде първата енергия. Той побара с дясна ръка главата си, дето го болеше. Усети студено, мазно, лепкаво нещо по ръката – кръв. Попипа крака, който гореше, и разбра, че е изкълчен и че не може да се помръдне. Не можеше да мръдне и лявата си ръка! И тя бе навяхната. Под себе си усещаше гола земя и камъняк.

– Де съм аз? – попита се той.

Фана да се вижда нагоре, но нищо не видя в непроницаемата тъмнина. „Такова трябва да е в гроба“, мина му през ума и ужас го облада. Полека-лека той дохождаше в себе си. Спомни си, че той бе влязъл в пещерата и че ненадейно бе пропаднал в някаква яма. Той дълго напрегà слух, но никакъв шум от света не достигаше тук. Тогава се уплаши още повече и фана да вика за помощ. Дълго вика, но никой не се обади. После фана да шатри със здравата ръка наоколо си. Напипа студени, отвесни стени.

– Аз съм на дъното на един кладенец! – изпъшка той.

* * *

Действително нещастният момък беше се сгромолясъл, без да подозира съществуването му, в един кладенец шестнайсет метра дълбок. Той беше изкопан от строителите на железницата за изпитване характера на почвата по-долу. Хоризонталната пещера, из която влезе, беше предварително пробита и служеше за улесняване копанта на кладенеца. Отворът му зееше сред пещерата, почти в дъното ѝ; тъмнината го направи незабележим от неопитния инженер. Злата му орисия иска, щото той да влезе в пещерата, преди да узнае, че е извършена тая нова копан през едно негово служебно отсъствие.

Първата мисъл, що му вдъхна великото чувство на самосъхранение, беше да излезе от тоя гибелен кладенец. Той се изправи с викове от болест на левия крак само. Но как да се изкачи по тия отвесни стени, на които висотата не знаеше, с един навяхнат крак и с една изкълчена ръка и без никакво спомагателно средство?

– Но аз не мога, не трябва да умра тук жив погребан! – каза си той,

па с големи страдания стана прав, като оставяше единия крак да виси, и безумно зе да драска стените с пръстите си. Тогава се убеди, че положението му е безнадеждно. Той фана пак да вика, като че можеше някой да го чуе из тая бездна, да му дойде на помощ в този загубен под земята кладенец. Виковете му угасваха без отзив в гробната мрачина. Той чувствуваше, че светът беше далеч от него, вечността го обикаляше, смъртта, ужасна, безпощадна, чудовищно страшна го обфащаше в обятията си.

Но страшната жажда за живот пак се обади в него с всичката си сила и ожесточено упорство. Той задуши болките, що всяко негово движение усилваше, и зе да пипа навсякъде стените безцелно, безнадеждно. Внезапно, като простря ръката по-високо, той усети, че пръстите му допират не студена земя, а дъски.

– Ах! подпорните дъски! – извика той.

Това неочаквано откритие го ободри. Като инженер-архитект той знаеше, че по такива кладенци, за да не се срутва пръстта в тях, обикновено укрепяват стените им с дъски, приковани разредено въз тях, а въз дъските се приковават напречни дървета на разстояние един метър едно от друго, за да ги задържат по-здраво. Присъствието именно на тия напречни пояси представяше едничката точка за опора при възлизането. При ново попипване Керов намери най-долните дървета. Божествена луча изгря в нощта на неговата безнадеждност. И в същия миг той се залови на работа. Той фана да се повдига нагоре по тая естествена, макар и немислимо трудна при неговото положение стълба. Той си служеше за катерене само с лявата ръка и десния крак. Левият държеше постоянно висящ.

Когато се закрепил на първия пояс дървета, опирайки ръка на една стена, а крак на противоположната, той се почувствува така уморен, щото половин час стоя неподвижен в това положение. Странно, тук внезапно му се представи през ума детинството му, баща, майка... Видя някогашния си учител с дългата черна коса как му туряше ръката въз слогавете и той се смееше сега и му казваше: – „Хайде, хайде, изкачи се сега по тоя орех! Де да видя как ще си строшиш сега главата!“... И неговото жълто лице се смееше, смееше ехидно... Па бълнуването престана. Керов се покатери после до втория пояс със същата продължителна почивка. Той продължаваше още нагоре, и заедно с това бездната, над която висеше, ставаше по-дълбока над него. На всяка минута, повече и повече изнемощял, той се боеше от едно ново сгромолясане в дъното, сгромолясане гибелно вече.

Няколко часа в тая черна дупка се чуваше драскане, пъхтене, болезнено пъшкане, глухи блъскания по дъските, отчаяна борба с нещо си, като че някой грешник се силеше да се измъкне из един комин на пъкъла.

Подир свръхчовешки усилия в една уморителна и примеждлива гимнастика, при несносни страдания, телесни и душевни, Керов, премалял, се изкатери до горе и се простря полужив накрай дупката. Той беше вече извън гроба! Той беше на пътя към избавлението, към живота. Животът! Как сега някак ново звучеше тая дума, какво гигантско, безконечно значение имаше сега тя! И внезапно в мисълта му се изпречи пак обряза на Adèle. Бедната, знае ли тя сега?

* * *

Мракът и тук оставаше непроницаем. Позна, че е нощ – инък трябваше да дохожда от входа каква-годе виделина. И шум никакъв не идеше отвън. Очите му се вираха напрегнато на дясна страна, дето беше входа, дано забележи там най-слабия признак от обикновената нощна дрезгавина, но напразно: нищо не личеше. Тогава фана пълзешком да върви към там с дясна ръка и с ляво коляно.

След няколко минути пълпене в тъмнината, главата му опря в земя. Той побара и набута една стена от пръст и камъни, която съвсем заграждаше пътя.

Косата му настръхна, той се вкамени от ужас.

Сводът беше се провалил тази нощ и запушил изхода?

Той се намираше жив погребан! Опита се с чекията си и с ноктите си да пробива земята, но видя, че това беше безумно. Ноктите му се цепнаха, чекията падна безсилна от окървавените му пръсти... Невъобразим ужас го обзе.

Една непроницаема планина го делеше вече от света. Никакви сили човешки не можеха да му дойдат на помощ, никаква лъчица от надежда да проникне до душата му. Тук имаше смърт, смърт в най-ужасната си форма, при зверско гризене месата, когато свирепият глад закъса с остри зъби утробата му. А той я късаше вече.

Керов не вика вече, не плака. Той се покори на съдбата си, падна няколко време в безумна апатия пред умиралката, неизбежна, фатална, решена. Един мнимоумрял, който се буди в гроба, се опитва поне в отчаяния си ужас да дигне пръстта над гроба си: Керов имаше над себе си цяла планина. И не се опита в нищо. Той изгуби свят, парализия вледени всичките му духовни сили, цялото му същество. После настана нагла

реакция. Помисли си за процеса на умирането, бавен, отвратително страшен; неговото въображение и плът трепнаха пред ужаса на грозните предсмъртни мъки.

Тогава му дойде едно върховно решение: да предвари агонията си още сега, на часа, без забава, като се фърли в кладенеца надолу с главата и чрез неминуема бърза смърт да тури край на всичко.

– Ох, боже! Ох, Adèle!

В тия думи тътнеше всичкият смут и тревога на една бедна душа, която се разделя от живота.

Той пролази назад и намери пипнешком дупката, която зееше невидима. Фърли шапката си да му остане гола главата, па си закрепил коленете над бездната.

Току да се фърли, една светлина като една звезда се появи в дъното на противоположния край на пробоя.

Очите му се впиха в това видение.

Светлината се движеше, идеше насам. Тя фърляше бледо озарение на стените и свода, що бяха най-близко до нея. Светлината се клатеше и приближаваше. Приличаше на запален фенер. Керов гледаше внимателен.

Халюцинация, коварен блян на смутената му душа! Как можеше да иде това от оня непробит край, през недрата на земята?

Но той зачу и шум от стъпки и сенки на човеци мърдаха.

Той неволно извика:

– Кой е там?

Фенерът бързаше насам и шумът и сенките заедно.

Тунелът се осветяваше по-близко. Керов можа да познае устата на дупката под себе си, останала по-черна.

– Кой е там?

Внезапно, като тикнат от стихийна сила, той припна по тясната ивица земя, останала между дупката и стената, и присрещна ония, които идеха.

– Adèle! – извика Керов в изстъпление.

И Adèle и той се фърлиха един другиму в обятията си.

.....

След малко Керов, поддържан от Аделиния баща и от Adèle, водени от един работник с фенер, излизаше на чист въздух. Керов в смущението си бе сбъркал посоката по-рано и търсил изхода в слепия край на тунела.

Той бе стоял шестнайсет часа там.

* * *

– Аз ужасно се уплаших, когато узнахме ненадейно, че бил изкопан кладенец, за който мъжът ми не знаеше. Едно предчувствие за катастрофа ми дойде. Веднага тръгваме посред нощ да го дирим и за голямо щастие навреме стигнахме... – обърна се към мене усмихнато, но с овлажнели очи, младата госпожа Керова, която пътуваше с мъжа си във вагона, в който бях и аз, слушайки през цял час, покъртен, потресения инженероуз разказ, предаден тука точно, в не лична форма.

Макар че разказът ставаше на български, който език малко знаеше, младата френкиня сфасваше развълнувана по изражението на очите и по движенията на мъжа си всичките перипетии на приключението, в което тя бе играла съдбоносна роля.

– Аз нали ти казвах, че един небесен ангел ще бди над мене в пещерата? – обади й се с любовна, щастлива усмивка по още бледо лице Керов.

– Заплес! – изсмя се тя, като го тупна галено по бузата.

– Adèle, признай си, ти си виновата за пропадането ми.

– Защо?

– Нали мислех за тебе тогава и ти мириших цветето? – усмихна се той.

– Знаете ли кое ме най-много удивлява, след като изслушах тая ужасна история? – казах аз Керову: – то е, че вашата коса не е сега бяла като сняг!

– И само една минута да се бях забавила – подзе госпожа Керова, – ти беше умрял...

После се обърна към мене с усмивка:

– Вие видите, че такива чудни случайности, невероятни съвпадения, не ги измислюват само романистите, тях ги има и в живота... Извинете, че докачих литературата – изсмя се тя мило.

– Напротив, госпожо, вие й направихте комплимент.

– Станция Лакатник! – извика навън кондукторът.

Влакът спря.

Аз се разпростих дружески с младите съпрузи, слезли на тая станция, и втори път от прозореца на вагона, като потегли влакът, се разкланяхме с госпожа Керова и с мъжа й, който още покуцваше.

София, юли 1901

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4180>]